

Knjige Slovenske Matice.

Slovenska Matica je letos izdala tri knjige, ki se sedaj razpošiljajo članom. Letopis je tako vrejen, kakor po navadi. Na prvem mestu je dr. K. Štrekelja spis „Iz besednega zaklada narodovega,“ v katerem učeni gospod pisatelj nam podaje neznane ali manj znane besede udomačene mej našim narodom, katere bi se največ lahko rabile v pismenem jeziku. Ne navaja pisatelj le čisto slovenskih besed, temveč tudi take tujke, ki so se tako udomačile mej našim narodom, da lahko rečemo, da so dobile nekako pravico domačinstva. Graja pa vse pretirane čistilce našega jezika, ki se ogibljejo vsake tujke, bodi še tako udomačena mej narodom, sami pa nam bogatijo jezik s turškimi nepotrebnicami.

Ta spis obsega največ besede s Primorskega, in je torej nekako dopolnilo Erjavčevih podatkov „Iz popotne torbe.“ Nabrali so te besede gospodje Janez Jereb, uradnik v finančnem ministerstvu na Dunaji, Jožef Kenda učitelj v Ljubušnjem in Janez Kokošar, župnik v Šebreljah. Učeni pisatelj je pri največ teh besedah povedal, od kod in kako so nastale, za kar mu gotovo moramo vsi biti hvaležni.

Dr. Matija Murko pa letos nadaljuje razpravo učeno „Enklitike v slovenščini“ in zlasti razklada njih porabo. Za ta spis moramo biti gospodu pisatelju hvaležni, ker baš enklitike delajo slovenskim pisateljem največjo težavo. V slovnicaх so pravila o teh besedicaх večkrat pomanjkljiva, vsaj je pa tudi to jeden najtežjih delov slovenskega stavkoslovja. Dosedaj smo v tem oziru imeli samo neko razpravo od gospoda Ladislava Hrvata. Ta spis pa v znanstvenem oziru vendar ni tako dovršen, kakor gospoda Murka razprava. V lanskem letopisu so temeljito razložene enklitike v raznih slovanskih jezikih, letos se pa pisatelj bolj ozira na slovenščino. Mej drugim je navel tudi več zgodovinskih opazek o rabi enklitik v slovenščini od 16. stoletja sem. Ta spis je velikega pomena za vsakega slovenskega omikanca, posebne vrednosti je pa še za jezikoslovce, ker je v njem mnogokaj, kar bi zastonj iskali po družih spisih.

V dvojnem oziru je pa zanimiv spis „Jošt Josip Turn“ od Ivana Steklase. Grofje Turni-Valsassina so jako znani v kranjski zgodovini. Gospod pisatelj nam razklada, da ta rodovina prihaja s Francoskega in se celo govori, da izvira celo iz kraljeve krvi. Vsak prijatelj kranjske zgodovine gotovo kaj želi izvedeti tudi o Turnih. Pisatelj je nam opisal jednega iz te rodovine, ki je živel od 1533—1589 leta in se odlikoval v turških bojih. Ker so turški boji jedne najznamenitejših delov slovenske zgodovine, zato smo prepričani, da je pisatelj s to razpravo jako ustregel slovenskemu občinstvu.

J. Navratil pa tudi letos nadaljuje svoj spis „Slovenske národne vraže in prazne vere“, v katerem se najde marsikaj jako poučnega in zanimivega.

Posebno zanimiv je pa spis gospoda Antona Koblarja „Zgodovina železarstva na Kranjskem.“ Ta spis nam riše zgodovino železarstva na Kranjskem od naj-

starših do novejših časov. Posebno so zanimive vesti o pravicah kranjskih fužinarjev, katere so imeli v prejšnjih stoletjih. Ta spis posebno priporočamo svojim čitateljem, ker v njem je več poučnega, kakor bi kdo pričakoval. Ob priliki morda o tem spisu spregovorimo še kaj več.

Zlasti je nas razveselil spis „O načinu skladanja števil“ dr. Simona Šubica. Ravno posebno novega v tem spisu ni. Kdor je čital kako boljšo zgodovino matematike in je tudi proučil teorijo števil, mu bodo pač vse te stvari znane. Spis je pred vsem zgodovinsk in nam razklada sestavo števil pri raznih narodih. Nekatere bode pač zanimalo vedeti, da so učenjaki prepričani, da so številke pri vseh narodih starše nego pismenke. Tega spisa smo se razveselili posebno zategadel, ker dosedaj Letopis še taci spisov ni prinašal, temveč je navadno se polnil z večkrat precej pustimi jezikoslovnimi razpravami. Matematičnega in prirodoznanskega literarnega polja pa pri nas še niso dosti obdelovali. Spis odlikuje tudi lahko umljiva pisava, katera gotovo ne bode ostrašila čitatelja, da bi ga ne čital, kar se rado prigodi pri nekaterih podobnih knjigah, zlasti nemških.

Gospod Ivan Tomšič je pa nam priobčil bibliografijo 1891. leta. Pregledujoč ta spis smo se prepričali, da se zlasti znanstva na Slovenskem premale goje. Več oddelkov smo našli še praznih. Pri taci razmerah se ni toliko čuditi, če nam nasprotniki očitajo revščino v literarnem oziru. Seveda mnogo je temu krivo to, ker nimamo slovenskih učnih zavodov.

Članov je Matica imela lani, kakor razvidimo iz letopisa lani 7 častnih, 292 ustanovnikov in 1901 letnika.

Druga knjiga je prvi zvezek večjega dela „Slovenska zemlja“, opis slovenskih pokrajin v prirodoznanskem, statističnem, kulturnem in zgodovinskem oziru. Letošnji zvezek obsega „Pokneženo grofijo Goriško in Gradiščansko.“ Če povemo, da je to delo spisal gospod profesor Simon Rutar, potem mislimo, da ga nam ni treba dosti več hvaliti, dovolj je znano ime tega pisatelja. Da pa jo bode vsak slovenski domoljub z veseljem prečital, smo pa prepričani, ker za domače kraje se vsakdo zanima. Podobno knjigo smo pa jako pogrešali. „Matica“ je še ob svojem začetku mislila na izdajo take knjige. Izdale so se bile že knjige „Vojvodstvo Kranjsko“ in „Vojvodstvo Koroško“, ter „Slovenski Štajer“ I. in III. del. Potem je pa bilo podjetje zaspalo. Nam ni znano, zakaj. Želimo, da se sedaj tako ne zgodi, temveč, da prvemu zvezku kmalu sledi drugi, tretji i. t. d.

Tretja knjiga je VII. zvezek zabavne knjižice in obsega I. in II. del znanega romana „Z ognjem in mečem“ od poljskega pisatelja Henrika Sienkiewicza v slovenskem prevodu. Ta roman iz poljske zgodovine je že preveč prehvaljen po raznih listih, da bi ga nam bilo treba še ocenjevati. Veseli pa nas, da se je našel zopet pisatelj, ki nam je nekaj preložil iz poljskega, da je vsaj premena. Poslednji čas nam le ponujajo prevode ruskih del. Poljska del? zde se nam vsekako nekako bolj domača nego ruska in so torej prikladnejše našemu narodu. Ta knjiga ima

zaradi podob obliko četrtinke. Natisnil jo je jako lepo F. Šumaček v Pragi, ki je tudi tiskal češki prevod. Podobe nam jako ugajajo. Pri tej priliki pa vendar ne smemo zamolčati, da se nam dozdeva, da bi knjige ne bilo treba pošiljati tiskati v Prago, ker smo prepričani, da bi jo bila ravno tako lepo oskrbela kaka ljubljanska tiskarna, vsaj mnogokrat čitamo po listih o napredku slovenskega tiskarstva, tista hvala pač ni vselej prazno besedičenje. Pa brez zamere!

Novice.

— **Pomiloščenje.** Nj. Vel. presvetli cesar pomilostil je krojaškega mojstra Frana Železnikarja iz Ljubljane, ki je bil l. 1884 zaradi anarhističnih spletk obsojen na 10 let težke ječe.

— **Podružnica sv. Cirila in Metoda v Šiški,** ustanovljena že l. 1886 že nekaj časa ni delovala. Po inicijativi čitalničnega odbora šišenske čitalnice se je podružnica dne 26. t. m. zopet oživela in g. Jak. Matjan, posestnik v Gor. Šiški, je radovoljno prevzel predsedništvo. Iz navduševalnih besedij, s katerimi se je gosp. Matjan izrekel za delo v korist družbi, je sklepati, da bo oživljena podružnica uspešno delovala v določeni ji blagi namen.

— **Nesreča.** Dne 27. t. m. našli so 34 letnega posestnika Franca Vilharja iz Vel. Otoka mrtvega pod Pivškim mostom, ob Postojinski jami. Nesrečnež je prejšnji večer pozno v noč vinjen šel domu, se mu je vsled ledene poti najbrže spodrsnilo in je pal raz most ter zmrznil.

— **Umrl je** v dan pred svetim dnevom g. Josip Hiti, c. kr. sodni pristav pri delegovanem okrajnem sodišču ljubljanskem. Pokojniku bilo je še-le 49 let. N. v. m. p.

— **Žitni trg v Ljubljani,** ki je bil doslej na Spodnjih Poljanah, bode vsled sklepa mestnega zastopa ljubljanskega z novim letom izključno le na Križanskem trgu.

— **Obesil se je** v preiskovalnem zaporu pri okrajni sodnji v Kranji zaradi požiga se nahajajoči Janez Rozman iz Olševka. Sodi se, da je on zanetil tudi veliki požar v Olševku, vsled katerega sta kakor smo svoje dni poročali, ponesrečila dva mlada moža v vodnjaku.

— **Tržaška hranilnica** praznovala je minoli teden svojo petdesetletnico. Tem povodom dalo je vodstvo vsoto 100.000 gld. iz rezervnega zaklada za primorsko blaznico, ki se bode ustanovila v Trstu.

— **Poslopje za drugo gimnazijo** pričeli bodo graditi v Zagrebu bodočo pomlad. Zgradba stala bo na prostoru poleg obrtne šole.

— **Občinski svet ljubljanski** odobril je v svoji zadnji seji načrt novega fajakarskega reda za Ljubljano. Načrt izdelal je mestni odbornik g. dr. D. Majaron, kateremu se je za njegov trud izrekla zahvala.

— **Društvo zdravnikov za Kranjsko** imelo je minoli teden svoj občni zbor. Voljeni so bili gg.: Vladni svetnik dr. Valenta pl. Marchthuan predsednikom, primarij dr. Šlajmer predsednika namestnikom, mestni fizik dr. Kopřiva tajnikom, primarij dr. Bock knjižničarjem in magister Paichel blagajnikom.

— **Petindvajsetletnico** svojega županovanja praznuje letos vrli župan g. Matija Fatur v Zagorji na Pivki. Čestitamo!

— **Visoka starost.** V Trstu umrla je vdova Terezija Gerolini v visoki starosti 100 let.

— **Odlikovanje.** Ljubljanski lekarnar gosp. Gabriel Piccoli dobil je na letošnji mejnarodni razstavi v Bruselji za razne razstavljene preparate zlato svetinjo.

— **Požar.** Na Vrhpolju pri Moravčah pogorela je dne 23. t. m. nekemu gospodarju hiša z gospodarskimi poslopji vred. Škode je nad 2000 goldinarjev, zavarovan pa je bil pogorelec le za 500 gld.

— **Šolo zaprli** so zaradi osepnice v Podmelcu na Tolminskem.

— **Razpisane** so do 4. februarja 1893 župnije: Podbrezje, Ježica in Osilnica. — Razpisan je pri ljubljanski stolnici Křrchpergov kanonikat in mesto beneficijata pri Božjem grobu v Štefanej vasi.

— **V smrt na vislice** obsodili so dne 17. t. m. pri celovškem sodišču neko 32letno delavko E. Überbacher, ker je svojo 7letno spečo hčerko vrgla v Dravo iz namena, da bi dobila njeno premoženje 1000 gld.

— **Wolfovega slovensko-nemškega slovarja** prvi sešitek izšel je te dni.

— **Za družbo sv. Cirila in Metoda.** Elnako vrlim Kranjčanom sklenili so tudi zavedni Postojinčani v korist družbe sv. Cirila in Metoda odkupiti se z najmanjšo svoto 50 kr. od medsebojnih običajnih voščil za novo leto in imendan.

— **Porotna zasedanja l. 1893.** začela se bodo pri dež. sodišču v Ljubljani: prvo dne 27. februarja, drugo 5. junija, tretje 28. avgusta in četrto 27. novembra; pri okrajnem sodišču v Novem mestu pa prvo dne 13. februarja, drugo 24. aprila, tretje 8. avgusta in četrto 6. novembra.

— **Ubegel kaznenec.** Od oddelka kaznencev, ki delajo v Svetni vasi na Koroškem, pobegnil je 23letni Jakob Cegnar iz Žabnice pri Škofji Loki. Cegnar bil je letošnjo spomlad zaradi uboja obsojen na 14 mesecev težke ječe. — To je v kratkem času že drugi slučaj. Pred nedavnim časom pobegnil je ravno od tam kaznenec Jož. Erbežnik iz Gor. Šiške, katerega so pa dobili že po preteku par dnij.

— **Poskušen samomor.** V nekem gledališču v Trstu ustrelil se je mej predstavo neki Franc Vidmar. Ustrelil se je v prsa, a se ni usmrtil, temveč le težko ranil. Prenesli so ga v bolnico.

— **Slovenska pevška društva v Trstu in okolici** prirede v soboto dne 7. januarja 1893 v gledališču Fenice velik koncert z igro in plesom. Igrala se bo Linhartova „Županova Micika.“

— **Za vipavsko železnico,** ki bi vezala Gorico s Postojino, se merodajni krogi čedalje bolj zanimajo. Dežela in mesto zagotovila sta 250.000 gld., vrhu tega dal je pa še goriški deželni odbor izdelati potrebne načrte. Tudi vlada se zanima za to progo in trgovinsko ministerstvo je v svojem proračunu za l. 1893 pri izrednih potrebščinah za železniške namene stavilo okoli 30.000 gld. za glavne načrte raznih železnic, mej katerimi je tudi napomina proga.

Ažijo pri carinskih plačilih, ki se vrše mesto v zlatu v srebru, določil se je za mesec januarij 1893 z 19 1/2%, (to je za 1/2% več nego v tem meseci).

— **XV. kos deželnega zakonika za vojvodino Kranjsko** izdal in razposlal se je te dni. Vsebina mu je: Razglasilo c. kr. dvornega svetnika in voditelja c. kr. deželne vlade za Kranjsko o streljanji s topiči (možnarji) ob slovesnih prilikah, na katerega se občinski predstojniki posebno opozarjajo. Razglasilo c. kr. deželne vlade o imenovanji g. c. kr. inženjerja Karola Tomana komisarjem za preskuševanje parnih kotlov v okoliši okr. glavarstev Kranj in Radovljica.

— **Socijalno-demokratski deželni shod** vršil se je minoli pondeljek v Gradci. Na shodu so bili tudi zastopniki iz slovenskih delov Štajarske.